

Kroupa, Jiří

Drobná zjištění z archivu olomoucké kapituly

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná. 1998, vol. 47, iss. F42, pp. [99]-102

ISBN 80-210-2009-1

ISSN 1211-7390

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110944>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JIŘÍ KROUPA

DROBNÁ ZJIŠTĚNÍ Z ARCHIVU OLOMOUCKÉ KAPITULY

Fond olomoucké kapituly obsahuje řadu zajímavých uměleckohistorických poznatků pro výzkum dějin umění na Moravě. Dosud byly publikovány zprávy týkající se především nejvýznamnější mecenášské činnosti kapituly, výstavby poutního chrámu v Dubu nad Moravou.¹ Pro pokračující práce na soupisu památek Moravy a Slezska se však vyplatí sledovat i další zprávy tohoto fondu, které nám mohou objasnit dosud méně známé skutečnosti o výstavbě kapitulních objektů.

1. Mohelnice, kaple sv. Anny při farním kostele

Farní kostel sv. Tomáše z Canterbury v Mohelnici je zmiňován roku 1247 původně s mariánským zasvěcením. Za husitských bojů byl vypleněn a zničen. K jeho novému založení došlo v průběhu 15. století, kdy ve druhé polovině věku a poté na jeho sklonku byl vystavěn chór s pozoruhodnou síťovou klenbou. Práce pokračovaly do přelomu 15. a 16. století, jak o tom svědčí dnes zazděný portál v sakristii a reliktý nástěnné malby. Za kardinála Františka z Dietrichsteina došlo k nové úpravě a novému zasvěcení kostela. Již v té době byly zřejmě jeho součástí dvě boční kaple, které byly v 18. století radikálně přebudovány.

Dne 2. ledna roku 1726 sepsal tehdejší farář a olomoucký kanovník Leopold hrabě Egkh (pozdější olomoucký biskup) smlouvu s olomouckým zednickým mistrem Matyášem Kniebandlem na postavení kaple sv. Anny na severní straně lodi farního chrámu.² Součástí projektu měly být nově zbudované dvě krypty v kostele. Za svou práci měl zednický mistr obdržet 640 fl. Smlouva nám představuje jednu z vůbec prvních známých prací Matyáše Kniebandla (1702–po 1777). Kniebandl se totiž stal mistrem a měšťanem teprve dva roky před tím,

¹ Srov. příspěvky Miloše Stehlíka, Fritschův epilog. *SPFFBU* F 32–33, 1988–1989, s. 80–89 a Jiřího Kroupy, Architektura poutního chrámu v Dubu v baroku. *SPFFBU* F 37–39, 1993–1995, s. 199–203.

² Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Kapitula Olomouc, kart. 620 (kresba — sign. CHa 17).

roku 1724. Kaple byla vysvěcena roku 1729 a byla vystavena na pravouhlém půdorysu obdélníka. Z formálních detailů lze připomenout systém lizénových rámu na fasádě a okenní šambrány, v horní části mírně prohnuté v segmentu s pravouhlým zalomením. Prakticky tytéž formální znaky uvidíme na symetricky situované kapli Božího těla na jižní straně kostela. Tato kaple byla údajně přestavěna roku 1734 spolu s dalšími úpravami v interiéru (nová kruchta). Objednavatelem byla i nadále olomoucká kapitula a proto je možné také tyto pozdější stavební úpravy připsat Matyáši Kniebandlovi. Ten ostatně v téže době vedl stavbu minoritského konventu v Olomouci.

V konvolutu obsahujícím smlouvu s Kniebandlem se nachází nesignovaná kresba - modello k freskové výzdobě s přípisem *Sacellum S. Annae*. Tématem kresby je Příchod Panny Marie v doprovodu sv. Anny do chrámu, kde ji očekává velekněz (*obr. 1*). Kresba je vsazena do komplikovaně konvexkonkávě zakřiveného rámu. Dalo by se předpokládat, že byla určena jako skica pro fresku v obdélném poli závěru kaple. S největší pravděpodobností nebyla freska vůbec provedena, ale kresba svědčí o uměnímilovnosti budoucího olomouckého biskupa, který ji objednal. Autora kresby můžeme zřejmě hledat opět v olomouckém prostředí. Řada prvků formálních (kresba, lavírování) i kompozičních (postava sv. Anny, repousoirová figura vpravo dole) by mohla odkazovat k autorství Jana Kryštofa Handka (1694–1774).³ Bohužel nemáme dostatek srovnávacího materiálu, neboť i v Handkově případě by se jednalo o jeho jedno z raných děl. Připsání přirozeně ztěžuje ta skutečnost, že Handke sám se ve svém vlastním životopisu o nějaké své práci v Mohelnici nezmiňuje.

2. Farní kostel Nanebevzetí P. Marie ve Velkém Týnci

Kostel byl postaven dle literatury teprve 1755,⁴ nicméně již z let 1729–1731 máme zachováno půdorysné vyměření kostela Jana Kniebandla (1670–1730). Jeho práce ve Velkém Týnci je (oproti předchozí práci jeho syna) naopak nejpozdějším projektem tohoto olomouckého zednického mistra. Plán je signován, ale nedatován. Konvolut písemností, v němž se nachází, je označen rámcově do let 1729–1731.⁵ Plán je rysován tuší, vystínován šedě, položený růžově. Zachycuje prostou sálovou stavu o dvou klenebních poli, která mají křížovou klenbu. Na loď navazuje chór o jednom klenebním travě se závěrem a sakristií na boku. Před průčelí je předsazena věž. Velmi jednoduchý projekt představuje zaměření a úpravu staršího (gotického?) kostela.

³ Ke srovnání můžeme vzít např. pozdější kompozici obrazu *Indická misie sv. Františka Xaverského* z roku 1744 (postavy vpravo a vlevo na okraji). Milan Tognier, *Jan Kryštof Handke. Malířské dílo*. Olomouc 1994, obr. 37. Tamtéž srov. rovněž publikované Handkovy kresby.

⁴ Gregor Wolný, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*. V. Bd. Brünn 1839, s. 558.

⁵ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Kapitula Olomouc, kart. 623.

3. Farní kostel ve Vyškově

Ve svém konceptu libreta pro výstavu dějin barokní architektury na Moravě z prosince 1966 zařadil Václav Richter přestavbu chrámu ve Vyškově mezi díla Františka Antonína Grimma, přestože chrám má poměrně odlišný charakter od Grimmova architektonického stylu.⁶ Jestliže hledáme původ tohoto připsání, najdeme jej in margine diplomové práce Věry Linhartové o stavbách Giovanniho Pietra Tencally na Moravě. Při pojednání dějin vyškovského farního chrámu tam autorka několikrát připomíná účast „pana kroměřížského inženýra“ a jednou z pramenů dokonce cituje „Ant. Grüm...“ Ve strojopisu diplomové práce je na okraji Richterovou rukou připsáno s vykřičníkem: „tedy přece mladý Grimm!“ Přes toto starší připsání, zůstal později Václav Richter k atribuci brněnskému inženýrovi opatrný. Uvedené místo v pramenech však je možné logicky vysvětlit za pomoci kapitulního archivu.

Panství Vyškov patřilo olomouckému biskupství a jeho architektem byl sice inženýr, nikoli však brněnský František Antonín Grimm, ale kroměřížský Jan Antonín von Grünberg. Shodou okolností ovšem právě ve Vyškově působili oba a oba zde byli finančně odměněni za stavební práce (!).⁷ Z inventáře farního kostela ve Vyškově se dozvíme, že kostel byl postaven roku 1446 biskupem Protásiem *auf gothische Art* a roku 1773 se v něm zřítily jeho klenba. Při následné opravě bylo rozhodnuto nejprve odstranit klenbu a celé části staršího zdiva. Konzultací a zřejmě i provedením této demolice byl pověřen brněnský František Antonín Grimm:

Pro qua demolitione Architectus Brunensis Grim adjudicavit ad minimum expensas 2000 fl.

Dne 22. března 1774 píše kapitule vyškovský děkan Johann Henricus Hoffer a zmiňuje následující položky:

1774 iacta sunt fundamenta juxta delineationem Architectus Brunensis Grüm pro demolitione solmodo tecti et fornicis desicederavit 2000 fl.

Architectus vero de Grümberg pro tota Ecclesiae structura 9.561 fl.

Dále jsou zachovány tyto účty:

dem Ingenieur H. von Grim 23,24 fl.

1775 Joseph Hautb Maurermeister in Wyschau

1778 Paul Malenowsky, fürstl. Kaunitzischer Bau- und Maurermeister

1784 Hochaltar Anton Weidlich (!).

⁶ Václav Richter, *Barokní architektura na Moravě (1690–1780). Libreto ke stálé expozici*. Brno 1966. Archiv Památkového úřadu Brno.

⁷ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Kapitula Olomouc, kart. 623.

Jak je patrné, projektantem opravy farního kostela byl tedy Jan Antonín Křzaupal von Grünenberg. Víme o něm dosud jen velmi málo.⁸ Narodil se patrně před rokem 1730, posléze studoval na vídeňské vojenské akademii architekturu a vojenské inženýrství a stal se jako *inženýr* stavovským geometrem na Moravě při zemské vládě. První zprávu o jeho působení máme z roku 1748, kdy jsou jmenováni na Moravě tři stavovští zeměměřiči (Jan Antonín Křzaupal, František de Besold, Antonín Josef Wallner). Jejich povinností byla především zeměměřičská práce, spojená s první vlnou tereziánských reforem, především však projekty silnic a úpravy říčních toků. Patrně měl Křzaupal rovněž dohlížet na některé práce vojenské, jak by o tom mohla svědčit zmínka o jeho projektu pro brněnská kasárna roku 1751. V roce 1758 jej přijal do svých služeb olomoucký biskup, Leopold hrabě Egkh a za své služby pro olomoucké biskupství získal predikát „von Grünenberg“. O jeho působení ve Vyškově svědčí zejména podoba okenních šambrán, u nichž zjistíme zřetelné paralely k šambránám vysokých oken v zahradní fasádě zámku v Kroměříži, která Křzaupal symetricky zhotovil na obou nárožích při přestavbě Velké jídelny (dnešního Sněmovního sálu).

Původ snímku — Photographic acknowledgment

Foto: Zemský archiv v Opavě: 1.

⁸ Ke Křzaupalovi srov. Jiří Kroupa, *Lieu de plaisance a barokní Morava*. [habilitační spis] Brno 1994.